

Βίοι & Πολιτείες

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ

Αντρίου Μείερ

Η ιστορία της κατασκοπίας είναι γεμάτη από ονόματα που εξακολουθούν να γοητεύουν με τη μυστική, παράτολμη ζωή τους. Αρκεί να σκεφτούμε τους «πέντε του Κέμπριτζ», με γνωστότερους τον Κιμ Φίλμπι και τον Αντονι Μπλαντ, επιφανείς Βρετανούς κατασκόπους της Σοβιετικής Ένωσης, την εποχή του ψυχρού πολέμου. Υπάρχουν όμως και οι αφανείς, όπως ο Ισάια ή Σάι Ογκινς, ένας από τους πρώτους Αμερικανούς που έγιναν κατάσκοποι των Σοβιετικών. Ακολουθώντας τα ίχνη του, που παρέμεναν καλά κρυμμένα εδώ και μισό αιώνα, ο δημοσιογράφος Αντρίου Μείερ ανασυνθέτει τη δραματική ιστορία ενός κομμουνιστή που δούλεψε για το σοβιετικό καθεστώς για να καταλήξει τελικά θύμα του.

Η ζωή του έχει όλα τα χαρακτηριστικά ενός συναρπαστικού κατασκοπικού θρίλερ, αλλά είναι πέρα ως πέρα αληθινή. Νεαρός φοιτητής τη δεκαετία του '20 στη Νέα Υόρκη, μέλος της αριστερής inteligenkentsias, παθιασμένος και ιδεαλιστής, ο ρωσοεβραϊκής καταγωγής Ογκινς, με σοβαρές ιστορικές σπουδές, θα εγκαταλείψει το όνειρο της ακαδημαϊκής καριέρας στο Πανεπιστήμιο Columbia για να ζήσει την κομμουνιστική επανάσταση. Σαν κατάσκοπος των Σοβιετικών, ο Σάι θα ταξιδέψει από το Βερολίνο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης έως την κινεζική Μαντζουρία. Κι από εκεί θα βρεθεί στη Σιβηρία, θύμα και αυτός της σταλινικής αγριότητας. Η περιπέτεια του Ογκινς δεν θα μπορούσε να έχει happy end. Με το βιβλίο του «The Lost Spy: An American in Stalin's Secret Service» (εκδ. «WW Norton»), ο Αντρίου Μείερ –ήταν επί χρόνια ανταποκριτής του «Time» στη Μόσχα– φέρνει για πρώτη φορά στο φως την ιστορία ενός άνδρα που όλοι ήταν αποφασισμένοι να ξεχάσουν.

Πώς βρεθήκατε στα ίχνη του Σάι Ογκινς;

«Την περίοδο που έκανα έρευνα για το προηγούμενο βιβλίο μου («Black Earth: A Journey Through Russia After the Fall», εκδ. «WW Norton»), πέρασα δύο φορές αρκετό διάστημα στο Νορίλοκ της Σιβηρίας, όπου συνομίλησα με πολλούς από τους επιζώντες των σταλινικών στρατοπέδων. Στους κρατούμενους συγκαταλέγονταν Σουνδοί, Έλληνες, Βιετναμέζοι... γι' αυτό πάντα ρωτούσα μήπως είχε τύχει να γνωρίσουν και κανέναν Αμερικανό. Τελικά έπεσα πάνω σε μια γυναίκα που μου είπε πως, ναι, υπήρχε ένας άνδρας που τον φώναζαν «ο Αμερικάνος καθηγητής». Στο γκουλάγκ ο Ογκινς έλεγε πως ήταν καθηγητής στο Κολούμπια. Η είδηση πως ένας Αμερικανός καθηγητής βρίσκεται σε στρατόπεδο εργασίας έφτασε έως την πρεσβεία μας στη Μόσχα, κι έτσι εν μέσω Β' Παγκοσμίου Πολέμου αρχίζουν το ψάξιμο: ποιος είναι ο τύπος, πώς βρέθηκε εκεί... Στην πραγματικότητα δεν ήταν καθηγητής, απλώς είχε διδάξει κάποια μαθήματα όταν έκανε το διδακτορικό του στην Ιστορία. Η ειρωνεία είναι πως ο γιος του είναι καθηγητής Ιστορίας στο πανεπιστήμιο».

Ο γιος πόσα γνώριζε από την ιστορία του πατέρα του;

«Πολύ λίγα. Όλα αυτά τα χρόνια είχε υποψίες, αλλά δεν είχε καταφέρει να μάθει κάτι με βεβαιότητα. Η μητέρα του, η Νέρμα –η οποία παρέμεινε ακλόνητα σταλινική έως τον θάνατό της– είτε του έλεγε μισές αλήθειες είτε ψέματα είτε απολύτως τίποτε. Ο γιος του, πάντως, διατηρούσε έντονες αναμνήσεις από την τελευταία συνάντησή τους στο Παρίσι το 1938, αφού ήταν ήδη επτά ετών. Από τότε έως το 1942, όταν άρχισε να ερευνά την υπόθεση Ογκινς η αμερικανική κυβέρνηση, η Νέρμα δεν είχε μιλήσει σε κανέναν για την εξοφάνισή του».

Οι Αμερικανοί γνώριζαν ήδη πως ο Ογκινς ήταν κατάσκοπος;

JACQUELINE MIA FOSTER

μερα γνωρίζουμε, ο Ογκινς είναι ο πρώτος γεννημένος στην Αμερική πολίτης που έγινε κατάσκοπος για τους Σοβιετικούς».

Πότε έγινε μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος;

«Αποφοίτησε από το Κολούμπια το 1920 και γράφτηκε στο Κόμμα το 1924, ενώ έκανε το διδακτορικό του και δούλεψε στις εκδόσεις Yale University Press. Η Νέρμα, που ήταν γεννημένη στη Ρωσία, ήταν πολύ πιο δραστήρια στο ριζοσπαστικό κίνημα, είχε φοιτήσει στο RAND (σ.σ. Rand School of Social Sciences, ιδρύθηκε το 1906 από μέλη του Αμερικανικού Σοσιαλιστικού Κόμματος και λειτουργούσε έως το 1956), που αποτελούσε το πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο για τη σοσιαλιστική δράση και εκπαίδευση στην Αμερική. Εκείνη έφερε τον Σάι σε επαφή με το Κομμουνιστικό Κόμμα. Στο μεταξύ, οι Σοβιετικοί είχαν ήδη παρουσία στις ΗΠΑ –είχαν στήσει τα πρώτα υπόγεια δίκτυα κατασκοπίας το 1919– αν και η Αμερική δεν τους ενδιέφερε όσο η Γερμανία και η Αγγλία, όπου θεωρούσαν τις συνθήκες ώριμες για την επανάσταση. Το ότι ο Ογκινς παράτησε ένα από τα καλύτερα πανεπιστήμια, ένα από τα καλύτερα τμήματα Ιστορίας στον καιρό του, για να πάρει μέρος στη σταλινική σταυροφορία, αντανάκλα πραγματικά την ιστορία μιας ολόκληρης γενιάς νεαρών Αμερικανών, οι περισσότεροι λαμπερά μυαλά, που πίστευαν πως θα άλλαζαν τον κόσμο».

Πολλοί ανάμεσά τους άλλαξαν κατεύθυνση μετά την υπογραφή του Συμφώνου Ρίμπεντροπ – Μολότοφ το '39. Ο Ογκινς, ως Εβραίος, δεν είχε έναν παραπάνω λόγο να σκαριστεί από την κίνηση του Στάλιν;

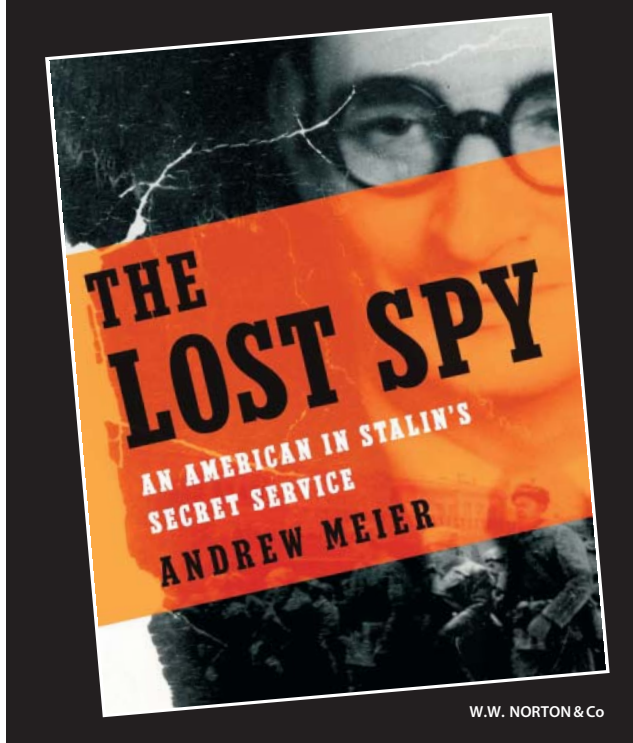
«Τότε ήταν που γεννήθηκε στην Αμερική το αντικομμουνιστικό κίνημα. Και μεταξύ των αριστερών, με μερικούς από τους οποίους συνδέοταν στενά ο Ογκινς, υπήρχε πολύ έντονη δυσαρέσκεια. Ο ίδιος όμως είχε ζήσει στο Βερολίνο την περίοδο της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, έπειτα στο Παρίσι όταν οι ναζί έπαιρναν την εξουσία, γνώριζε τα πάντα για τη Νύχτα των Κρυστάλλων, αργότερα, κατά τη διάρκεια της ιαπωνικής κατοχής στη βόρεια Κίνα βρέθηκε στη Μαντζουρία, για μια περίοδο συνεργάστηκε με τους Ιταλούς του Μουσολίνι... Ήταν αφοσιωμένος στο σοβιετικό καθεστώς, κάτω από οποιοδήποτε συνθήκες. Υπάρχει μια φράση σε ένα από τα έργα του Μπρεχτ που λέει πως «πρέπει να αλλάξεις τον κόσμο, να αλλάξεις τον κόσμο, ακόμη κι αν χρειαστεί να αγκαλιάσεις τον χασάπη». Αυτό ήταν το σκεπτικό... Δεν είναι σαφές αν ο Ογκινς αμφισβήτησε ποτέ την κομμουνιστική ιδεολογία, δεν έχουμε μαρτυρίες».

Ποια ήταν η πρώτη αποστολή του για τους Σοβιετικούς;

«Φεύγει από τη Νέα Υόρκη το 1926 με προορισμό τη Δυτική Ευρώπη. Κατά πάσα πιθανότητα στην αρχή ως απλός αγγελιαφόρος, μεταφορέας εμπιστευτικών εγγράφων... Ποτέ δεν κατάφερε να διαπιστώσω αν μετέφερε διαβατήρια ή χρήματα –εκείνη την περίοδο χρησιμοποιούσαν πολλούς Αμερικανούς πολίτες για να μεταφέρουν χρήματα και διαβατήρια στην Ευρώπη. Το 1928 πηγαίνουν με τη Νέρμα στο Βερολίνο: για δύο χρόνια είναι υπεύθυνοι για ένα κρησφύγετο όπου τις νύχτες οι Σοβιετικοί αντέγραφαν κρατικά γερμανικά έγγραφα. Στη συνέχεια τον στέλνουν στο Παρίσι, όπου παριστάνει τον φοιτητή, και τον εγκαθιστούν σε ένα σπίτι στον ίδιο δρόμο όπου ζουν μέλη της οικογένειας Ρομανόφ. Οι Ρομανόφ ήταν οι πιο σημαντικοί σύνδεσμοι με τους εκπαιρισμένους στη Γαλλία «λευκούς», τους Ρώσους αντικομμουνιστές – του Στάλιν τού είχαν γίνει έμμονη ιδέα οι λευκοφρουροί».

Πότε φεύγει από την Ευρώπη;

Ο χαμένος κατάσκοπος

«Οχι, τους πήρε μίνες να το καταλάβουν. Αλλωστε χιλιάδες Αμερικανοί είχαν πάει στη Σοβιετική Ένωση τη δεκαετία του '20. Ελάχιστοι ανάμεσά τους ήταν κατάσκοποι και πολύ λίγοι ήταν γεννημένοι Αμερικανοί. Οι περισσότεροι είχαν μεταναστεύσει στις ΗΠΑ από χώρες της Βαλτικής ή της Ανατολικής Ευρώπης ή ακόμη κι από τη Ρωσία. Απ' ό,τι μέχρι σή-